

КРАСИВОТО, ВЪЗВИШЕНОТО И НЕЛЕПОТО

Явор Гърдев

Откакто Чехов инжектира комедийния жанр с вируса на подмолния трагизъм и откакто разпатетизира трагедията с бацила на смеха, редицата последователи на имунизационните практики в театъра става все по-дълга. Революциите на футуристите, обериутите, дадаистите, сюрреалистите, както и абсурдисткия бум утвърдиха “нелепото” като възлова естетическа категория. Никога по-рано категориите на “красивото” и “възвишеното” не бяха търпели такава остра конкуренция от толкова безобиден наглед опонент.

Около границата на миналия и този век неоабсурдизмът и движението "in-your-face theatre" форсираха трагикомичния синтез и със средствата на “нелепото” дръзнаха да преследват дори очистителния ефект "катарзис". Трагедията окончателно открадна "смеха" от комедията и го внедри в себе си редом с присъщите ѝ "страх" и "състрадание". На сцената излязоха малки хора с нелепи съдби - бодри и жизнени претенденти за наградата “Дарвин”. Комедията почерня от страх, а публиката - от смях и състрадание. За разлика от възвишените си предтечи, новите герои започнаха да умират съвсем не възвишено, а просто в следствие на нелепа случайност: толкова нелепа, че да се скъсаш от съчувствие, а смехът да ти застине в гърлото. Заумираха като гумени играчки в ръцете на невнимателно дете. От глупост заумираха.

Невинна ли е впрочем глупостта? С този въпрос челно ни сблъсква пиесата на Трейси Летс. Даден ли е дарът на покаянието на глупавите? Трябва ли да си непременно Разколников, за да се самонакажеш? Разкажанието сякаш е присъщо на рефлексивния човек; на човека с развито нравствено съзнание; на човека, който е в перманентна борба с вътрешните си бесове; на човека, който изобщо съзнава, че има вътрешни бесове. Разкажанието е болезнен процес на справяне с изпитваната вина при възвишените герои; опит за спасение от тормоза ѝ с изкупителните ресурси на самонаказващата съвест.

Но какво тогава се случва при невъзвишените? При неспособните да осъзнаят вината си поради тъпота? При онези, чиито интелектуални и духовни сили не са достатъчни да изнесат вината от сферата на несъзнаваното, за да я преборят и – евентуално - да я изкупят с покаяние? Те по-малко ли се мъчат? Повече ли? Изобщо може ли вината да измъчи някого, който не съзнава, че я носи? Подбива ли тя устоите му, дълбае ли в мазето му, руши ли го отвътре? Как се справя с нея той и може ли да се справи изобщо? Съвместими ли са, в края на краищата, глупостта и съвестта?

Поздрав от мазето и весело прекарване с черната комедия – нелепата трагедията на настоящето!

